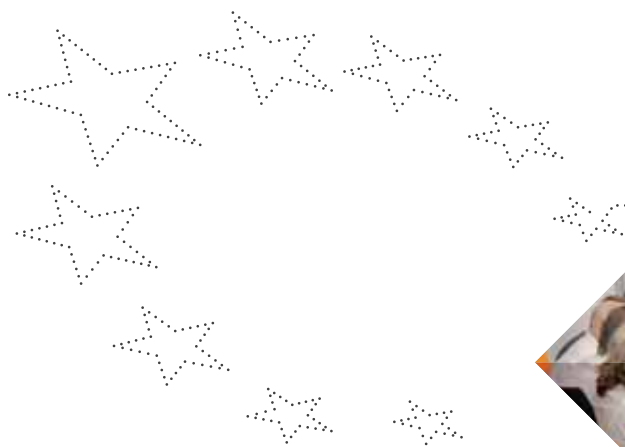

Nauka u ulozi zaštite potrošača

Od polja do stola

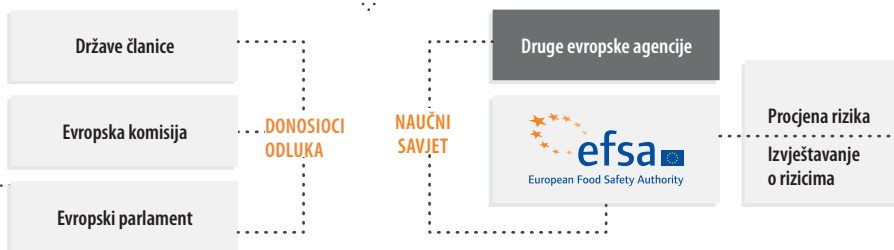

EFSA

naučno utemeljena organizacija koja štiti i informira potrošače

■ Evropski autoritet za sigurnost hrane (European Food Safety Authority – EFSA) pruža nepristrane i visoko stručne naučne savjete kako bi kreatorima politike pomogao u odlučivanju o rizicima povezanim sa hranom. To je ključni dio institucionalnog okvira Evropske unije (EU) koji se zalaže za sigurnost potrošača, kao i životinja i okoliša, u pogledu rizika povezanih sa prehrambenim lancem. Ključna aktivnost EFSA-e je naučna procjena

rizika, specijalizirano polje primijenjene nauke koje obuhvata preispitivanje naučnih podataka i studija radi procjene rizika koji se povezuju sa određenim opasnostima. EFSA također ima značajnu ulogu u pružanju pravodobnih, jasnih i smislenih savjeta svojim glavnim partnerima, zainteresovanim stranama i široj javnosti, doprinoseći na taj način prevazilaženju jaza između nauke i potrošača.

Evropa udružuje snage u cilju što sigurnije hrane

■ Godine 2002., nakon serije upozorenja u vezi sa hranom koja su uticala na zdravlje ljudi i poljuljala povjerenje javnosti, Evropska unija je usvojila Opći zakon o hrani (Uredba EZ 178/2002), pružajući tako sveobuhvatan okvir za regulativni sistem prehrambenih proizvoda EU-a zasnovan na nauci. Ključni elementi su bili funkcionalno razdvajanje procjene rizika i upravljanja rizikom, te osnivanje EFSA-e sa naglaskom na naučnu efikasnost, nezavisnost, otvorenost, transparentnost i sposobnost brzog reagiranja, a što su ključne vrijednosti EFSA-e i danas. EFSA je tako preuzela ulogu procjenitelja rizika, dok su evropska tijela za upravljanje rizicima (Evropska komisija, Evropski parlament i države članice Evropske unije) zadržali kontrolu nad donošenjem zakona i

propisa, politikom i preventivom, te mjerama kontrole.

Ključ uspjeha ovog sistema leži u aktivnom angažmanu i saradnji sa zainteresovanim stranama i partnerima na evropskom i nacionalnom nivou. Preko svog Savjetodavnog foruma EFSA blisko sarađuje sa nacionalnim tijelima za sigurnost hrane na prikupljanju i praćenju podataka, te naučnim i komunikacijskim aktivnostima. EFSA također održava redovne sastanke sa organizacijama koje predstavljaju potrošače, industriju, ekološke nevladine organizacije i ostale zainteresovane strane kako bi potaknula njihov angažman i upoznala ih sa svojim radom.

PREHRAMBENI LANAC – „OD POLJA DO STOLA“

Evropski prehrambeni lanac neprestano se razvija pa se tako proširila i EFSA-ina nadležnost kako bi se obuhvatio rastući kompleksni broj oblasti povezanih sa sigurnošću prehranbenog lanca: bolesti uzrokovane hranom, zagađivači, zdravlje i dobrobit životinja, zaštita bilja, proizvodnja i distribucija hrane, inovacije u prehranbenom sektoru itd. Savjeti koje EFSA pruža upraviteljima rizika danas su osnova mnogih zakona i propisa namijenjenih zaštititi evropskih potrošača od rizika povezanih sa hranom – od polja do farme i od fabrike do stola.

Polje i farma

Zaštita bilja

■ Poljoprivredni usjevi zauzimaju bitan dio našeg lanca snabdijevanja hranom i hranom za životinje. EFSA pomaže u zaštiti potrošača pružajući naučne savjete koji su osnov propisa o sigurnoj upotrebi pesticida i drugih proizvoda za zaštitu bilja. EFSA je pomogla Uniji da ocijeni na stotine aktivnih tvari koje se koriste u pesticidima, te da utvrdi naučno utemeljene standardne granice dozvoljene granične vrijednosti ostataka u Evropi. Naučnici EFSA-e također procjenjuju rizike od štetočina i korova za zdravlje bilja, uključujući usjeve, kao i njihov uticaj na okoliš.

Životinje

■ Zdravlje i dobrobit životinja namijenjenih prehrani (npr. goveda, perad i svinje) u procesu njihovog uzgoja, transporta i klanja mogu imati važne posljedice po zdravlje ljudi. EFSA procjenjuje uticaj koji uslovi držanja i tretman životinja mogu imati kako na zdravlje životinja,

tako i na zdravlje ljudi, uključujući radnike u ovoj industriji.

Oko 75% novih bolesti koje su uticale na ljude od 2000. godine, bilo je uzrokovano životinjama ili proizvodima životinjskog porijekla. Takozvane „zoonotske“ bolesti su bolesti koje životinje mogu prenijeti na čovjeka, uključujući putem hrane. EFSA-ina naučna savjeta kao i prikupljanje i praćenje podataka pridonijelo je provođenju kampanje širom Evropske unije za kontrolu i smanjenje prisutnosti bakterija kao što su *Salmonella* i *Campylobacter*, koje ako su prisutne u životinji, mogu zaraziti hranu. Rezultat kampanje bio je da su se u pet godina slučajevi zaraze ljudi salmonelom smanjili za polovinu, odnosno na 100 000 slučajeva, čime je značajno porasla zaštita potrošača od bolesti koje se prenose hranom.

EFSA također procjenjuje sigurnost hrane za životinje, koja je važna za zdravlje životinja, okoliš i za sigurnost prehranbenih namirnica

životinjskog porijekla. Od svog osnivanja 2002. godine, EFSA je procjenama rizika i nadzorom rada neprekidno i snažno podupirala stalne napore u oblasti upravljanja rizikom, što je rezultiralo opadanjem broja slučajeva goveđe spongiformne encefalopatije (BSE) širom Evropske unije sa nekoliko hiljada od početka početkom ovoga milenija, na 44 u 2010.

Okoliš

■ Od EFSA-e se sve više traži da uzme u obzir mogući uticaj prehrambenog lanca na bioraznolikost biljnih i životinjskih staništa. EFSA na primjer provodi procjene rizika za okoliš od genetski modificiranih usjeva kao i pesticida i aditiva u hrani za životinje koje koriste farmeri. EFSA također procjenjuje moguće rizike za zdravlje ljudi i životinja od zagađivača okoliša. Zagađivači okoliša i tvari kao što su metali u tlu ili toksini koje proizvode određene vrste gljiva mogu zagađiti zrak, tlo, vodu i bilje.

To je često posljedica ljudskih aktivnosti kao što su industrijske emisije ili automobilske ispušni plinovi. Ljudi im mogu biti izloženi u okolišu ili unosom kontaminirane hrane ili vode. Njihova akumulacija u tijelu vremenom može dovesti do štetnih efekata.

Od fabrike do stola

Transport i skladištenje

■ Sirovine koje se koriste u proizvodnji hrane ili životinje i životinjska trupla koja se transportiraju ili skladište mogu biti izloženi potencijalnim rizicima od biološke infekcije i hemijske kontaminacije. U teretnim kontejnerima koji se koriste za transport jestivih ulja i masnoća na primjer može biti hemijskih ostataka od prethodnih tereta. EFSA procjenjuje rizik od takve kontaminacije u kontaktu sa, na primjer, mehanizacijom, vozilima i ambalažom, pružajući naučne savjete upraviteljima rizika o mogućim mjerama za smanjivanje takvih rizika.

Priprema i proizvodnja hrane

■ Prehrambeni sektor u Evropi regulisan je tako da zaštiti potrošače od potencijalnih rizika povezanih sa hranom i hranom za životinje, ostavljajući pri tome preduzećima prostor za inovacije. EFSA ocjenjuje sigurnost odobrenih prehrambenih sastojaka kao što su aditivi, arome, enzimi i hranjive tvari da bi pomogla upraviteljima rizika kod odobravanja njihove upotrebe u prehrambenim proizvodima. EFSA je tako ocijenila hiljade aroma korištenih u prehrambenim proizvodima, a do 2020. planira se završetak ponovnog ocjenjivanja svih prehrambenih aditiva odobrenih u Uniji prije

2009. EFSA svojim naučnim savjetima oblikuje odluke upravitelja rizika u pogledu sigurnosti i dozvoljene upotrebe tih sastojaka; u pojedinim su slučajevima neke arome i aditivi povučeni sa tržišta EU, što je bila upravo posljedica EFSA-inog rada. EFSA također procjenjuje sigurnost procesa proizvodnje hrane (na primjer reciklažu plastike koja se koristi kao

prehrambena ambalaža) i pomoćnih tehnoloških sredstava koja se koriste u prehrambenoj industriji.

Inovacije u prehrambenom Sektoru

■ Potrošači zahtijevaju mnogo više od hrane u pogledu izbora, kvalitete, cijene, hranjive vrijednosti i dostupnosti od prethodne generacije. Prehrambeni sektor je odgovorio na nove zahtjeve u pogledu proizvoda i informacija inovacijama, novim sastojcima, tehnologijom, prehrambenim proizvodima i sa njima povezanim izvještavanjem. Kao vjeran čuvar sigurnosti evropske hrane, zajedno sa svojim partnerima na evropskom i nacionalnom nivou, EFSA je direktno uključena u procjenu naučnog rada u pozadini takvih inovacija što se tiče njihove sigurnosti i, u pojedinim slučajevima, efikasnosti.

Na primjer, zakonodavstvo Evropske unije je na polju biotehnologije od EFSA-e tražilo da

razvije pristup komparativne procjene rizika da bi razmotrila potencijalni uticaj genetski modificiranih (GM) usjeva ili životinja, kojim bi se ocijenilo njihovo djelovanje u poređenju sa njihovim tradicionalnim nemodificiranim ekvivalentima. EFSA je također pružala naučne savjete o kloniranju i genetski modificiranoj hrani, a trenutno razmatra i primjenu nanotehnologije nekoliko prehrambenih proizvoda u svojim procjenama rizika, uključujući aditive i ambalažu hrane.

Tvrđnje u pogledu ishrane ili dobrobiti za zdravlje namirnica mogu pružiti informacije koje će pomoći potrošaču da se opredijeli za zdravu ishranu. EFSA ocjenjuje naučne osnove takvih tvrdnji kako bi osigurala da potrošače ne dovode u zabludu. Do kraja 2012. godine EFSA je ocijenila preko 3 000 zdravstvenih tvrdnji.

Potrošnja hrane

■ Veliki napredak ostvaren u oblasti prikupljanja podataka o trendovima i navikama po pitanju potrošnje hrane uveliko podupire sveukupni rad EFSA-e. EFSA je dosljedno jačala svoju podršku prikupljanju podataka i ostalim aspektima naučne saradnje sa državama članicama, izdvojivši u 2012. godini preko 9 miliona € za te aktivnosti. Taj napredak omogućava da bolje razumijemo što jedemo, vodeći se EFSA-inim radom kako u oblasti sigurnosti hrane, tako i u oblasti savjetovanja o ishrani, dijeti i zdravlju.

Naučni rad EFSA-e predstavlja i zaleđe odluka o prehranbenim smjernicama; njene preporučene vrijednosti unosa hranjivih tvari i energije zasnivaju se na najnovijim studijama i pomažu javnim organima u državama

članicama da utvrde nutritivne preporuke i daju praktične savjete o pravilnoj ishrani.

Posljednjih decenija došlo je do povećanja broja materijala i proizvoda koji se koriste u pakovanju hrane, kontejnerima, kutijama i posudama. EFSA procjenjuje potencijalne rizike u vezi sa upotrebom plastike, papira, aktivnih i pametnih supstanci, mastila i smola koji se koriste u proizvodnji materijala u kontaktu sa hranom, uključujući reciklirane materijale, prije nego se njihova upotreba odobri u Evropskoj uniji.

Principi rada EFSA-e

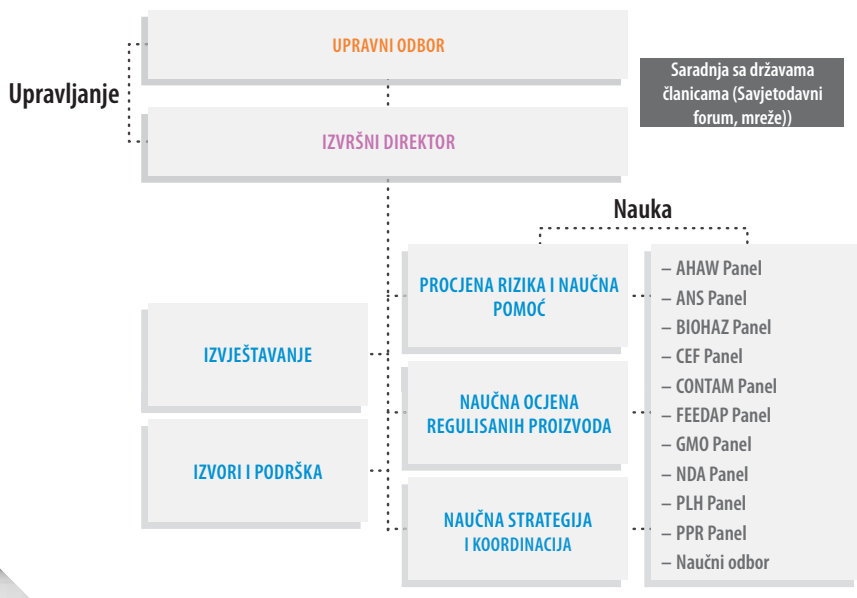
■ EFSA-om upravlja nezavisni upravni odbor čiji su članovi imenovani da djeluju u javnom interesu i ne predstavljaju nijednu vladu, organizaciju ili sektor. Odbor koji se sastoji od 15 članova donosi budžet EFSA-e i usvaja godišnji program rada. Izvršni direktor EFSA-e je pravni zastupnik EFSA-e odgovoran za sve operative i kadrovske poslove, kao i za sastavljanje godišnjeg programa rada uz savjetovanje sa Evropskom komisijom, Evropskim parlamentom i državama članicama Evropske unije.

Naučni rad EFSA-e vodi njen naučni odbor sa svojih 10 naučnih panela koje čine vodeći naučnici u svojim oblastima. Kada se zahtjeva uže specijalizirano znanje, pored njih u radnim grupama učestvuju dodatni stručnjaci. Naučni odbor daje savjete o međusektorskim pitanjima, dok se paneli bave procjenom rizika pružajući stručna uputstva u konkretnim oblastima:

- **aditivi i proizvodi ili supstance koje se koriste u hrani za životinje**
- **zdravlje i dobrobit životinja**

- **biološke opasnosti, uključujući BSE- TSE povezane rizike**
- **zagađivači u prehrambenom lancu**
- **dijetetski proizvodi, ishrana i alergije**
- **prehrambeni aditivi i hranjivi sastojci koji se dodaju hrani**
- **materijali koji dolaze u kontakt sa hranom, enzimi, arome i pomoćna tehnološka sredstva**
- **genetski modificirani organizmi**
- **zdravlje bilja**
- **proizvodi za zaštitu bilja i njihovi ostaci.**

Naučni savjeti stručnjaka EFSA-e su rezultat kolektivnih diskusija i odluka, pri čemu svaki član ima jednako pravo glasa. Uz to, EFSA primjenjuje niz internih mehanizama i procesa rada da bi zaštitila nezavisnost svog naučnog rada, uključujući pridržavanje zahtjevnih kriterija u pogledu izjava o interesima. Visokokvalificirano naučno osoblje u tri naučne direkcije EFSA-e pruža podršku navedenim grupama i samo provodi ocjenjivanje u pojedinim oblastima, kao što je zajednički pregled aktivnih supstanci korištenih u

pesticidima. Zajedno sa nacionalnim partnerima, zaposlenici EFSA-e također imaju važnu ulogu u usklađivanju i širenju obima prikupljanja i praćenja podataka – na primjer vezano uz potrošnju hrane, zoonotske bolesti, pesticide, zagađivače – što doprinosi kvaliteti EFSA-inih procjena rizika.

Vodeći se svojom naučnom strategijom, a zahvaljujući znanju svojih stručnjaka, te vezama sa naučnim mrežama i agencijama za sigurnost hrane širom svijeta, EFSA je stalno u toku sa međunarodnim naučnim dostignućima, uključujući nove metodologije procjene rizika i otkrića.

Kroz svoje aktivnosti izvještavanja o rizicima, EFSA pokušava da podigne svijest i da

detaljnije objasni implikacije svojih naučnih procjena. Kao što je navedeno u njenoj Strategiji izvještavanja, EFSA to čini analizirajući percepciju javnosti o rizicima povezanim sa hranom kao i objašnjavajući i stavljajući u kontekst rizike povezane sa prehrambenim lancem. Saradnja sa ključnim akterima u koje se ubrajaju državni organi, zainteresovane strane i mediji, EFSA-i pomaže da prenese poruke široj javnosti. EFSA se također zalaže za dosljednost poruka koordinirajući izvještavanje sa drugim organima koji se bave procjenom rizika i upravljanjem rizicima kao što su Evropska komisija i države članice Evropske unije.

